

SERIE C.

MIDDEL-JAVA.

N°. 53.

VERVORMING VAN HET GRONDBEZIT (1912).

In de vergadering der Koninklijke Akademie van Wetenschappen, Afdeling Letterkunde, van 12 Februari 1912 heeft mr. C. van Vollenhoven eenige voorbeelden van „Sprongen in de ontwikkeling van het gewoonterecht” ontleend aan het adatrecht der Indonesiërs.

Het volgende voorbeeld, uit Middel-Java, komt voor in de Verslagen en Mededeelingen, 4^e reeks, deel XI, blz. 218—219, 220 en 225—226.

Liefst begin ik met zoo'n voorbeeld te ontleenen aan het adatrecht, het ongecodificeerde recht, van onze inlanders in Indië.

... In een belangrijk en dichtbevolkt gewest van Middeljava, de Kedoe, bestaat zoolang als onze kennis teruggaat communaal bezit van de bouwvelden der bevolking¹⁾; d. w. z. de akkers zijn er niet *van* inlander A, inlander B, inlander C, maar zij zijn *van* het dorp, behooren *aan* het dorp, en bepaalde dorpelingen hebben gebruiksandeelen. Het recht op zoo'n aandeel kan zijn: wisselend om het jaar, of om de paar jaar, of langer van duur, of tot den dood, maar het blijft gebruiksrecht (is geen bezitrecht), zoodat de individueele inlander niet kan verkoopen, niet kan verpanden, niet kan doen vererven, want de grond is niet van hem, maar van het dorp. Zoo is het nog in 1867, als het gouvernement de inlandsche rechten op den grond doet onderzoeken. Maar bij een ander onderzoek in 1903 wordt geconstateerd, dat, hier sinds ongeveer 1875, elders in het gewest sinds ongeveer 1880 of 1885, vrij plotseling — zij het na losse gevallen als voorloopers — dat gewoonterecht anders is geworden; dat men algemeen die gebruiksandeelen is gaan verkoopen, zelfs buiten het dorp, ze is gaan verpanden, ze doet vererven, zoodat feitelijk het bezitrecht

¹⁾ Naar inlandschen gedachtengang zal dit wel geweest zijn: bovenaan een „beschikkingsrecht” van het dorp, daaronder temporaire „bezit rechten” van de dorpelingen, welke laatste dan van lieverlee tot vaste en onbeperkte bezit rechten worden, naarmate het beschikkingsrecht vervluchtigt en verdwijnt. Het in den tekst beschrevene is de toestand, zooals ons gouvernement dien nu eenmaal sinds lang construeert op Java.

van het dorp verdwenen is en feitelijk de grondgebruikers zich in ieder opzicht als grondbezitters gedragen (Tijdschrift Binnenlandsch Bestuur 41, 1911, blz. 119—138 en vervolgen). En dat niet — daarop valt natuurlijk de nadruk — doordat het gouvernement, wettig of onwettig, heeft gedecreteerd dat het anders worden moest, maar door een overal parallellen, natuurlijken gang van zaken, die zich telkens afspeelt binnen korte jaren.

.... In geen van deze gevallen hebben we een ingrijpen door wet of verordening; en toch in geen van deze gevallen ook een wijziging die onnaspeurlijk langzaam gaat.

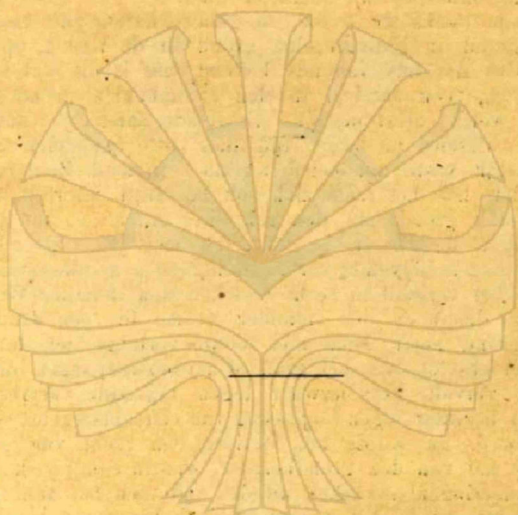
Ik noemde straks de snelle en geheel natuurlijke conversie van dorpsgrond in individueelen grond in de Kedoe, op Java.

Een proces dat ons vanouds bekend was is dit, dat het gebruiksrecht op een aandeel in den communalen grond aldoor duurzamer wordt: eerst jaarlijks wisselende aandeelelen, dan aandeelelen die wisselen na langer tijd, dan vaste aandeelelen tot den dood, eindelijk vaste aandeelelen tot na den dood. Zoolang men nu weet dat, hoe het recht zich ook bevestigt, uiterlijk bij den dood het stuk grond aan den gebruiker ontvalt en tot de vrijmachtige desa terugkeert, is natuurlijk van een blijvende verpanding, van een blijvende vervreemding geen sprake; voelt men dus scherp het verschil in recht tussehen den inlander Wiro die eigen grond heeft en den inlander Kromo die een aandeel in den dorpsgrond heeft. Maar niet zoodra verlengt zich dat langdurighedsproces tot over het graf, of het bezwaar tegen blijvende verpanding vervalt, het bezwaar tegen blijvende vervreemding vervalt, het bezwaar tegen toepassing van erfrechtsregelen vervalt; in één woord, nu wordt het factisch een recht van gelijken inhoud als dat van den grondbezitter, waarin een pooslang nog oude belemmeringen nawerken uit den tijd toen het aandeel was (men mag bv. alleen het geheel of de helft of een vierde vervreemden, geen willekeurig brok, en is aan zwaarder diensten onderhevig), maar dat eerlang van het bezitrecht van grond in niets meer onderscheiden is.

En nu laat zich hier tevens keurig demonstreeren, welk gevaar een valsche theorie over vervorming van het gewoonterecht meebrengt voor de practijk.

Deze sprong in het gewoonterecht van Middeljava, die communalen grond omzet in individueelen grond, ligt heelemaal in de economische lijn die de regeering sinds tientallen van jaren als de juiste aanmerkt. Grijpt men dus nu te Buitenzorg en te Batavia dit verschijnsel met dankbare handen aan? Integendeel; want men erkent voor een geordend land geen wijziging van het gewoonterecht dan een die óf uiterst geleidelijk plaats vindt óf door ingrijpen van den wetgever geschiedt; en wat doet men dus? Men maakt in 1906 een artikel in een ordonnantie om deze conversie tegen te gaan, en licht het (Indisch Bijblad 6576 blz. 64)

toe met de woorden, dat dit verschijnsel ware een „eigenmachtige conversie, feitelijk nauw verwant aan het misdrijf van stellionaat en alleen hierom reeds verwerpelijk, wyl de vele voorzorgen, bij wettelijke conversie . . . betracht, daarbij ten eenenmale ontbreken”.

PERPUSTAKAAN NASIONAL RI

SERIE C.
MIDDEL-JAVA.

N°. 54.

MEDEDEELING UIT KEDOE EN BANJOEMAS (1919).

Ontleend aan: Jaarverslag van den topographischen dienst in Nederlandsch-Indië over 1918, veertiende jaargang, 1919, blz. 75.

In sommige desa's, voornamelijk in bergdistricten, ondervond het meten vrij belangrijke vertraging door de tallooze, dikwijls zeer kleine ambtsvelden, die door het Binnenlandsch Bestuur nog niet tot grootere complexen vereenigd zijn geworden. Als een sprekend voorbeeld daarvan moge de desa Kaligowong, gelegen in de afdeeling Wanasabâ dienen . . . , welke desa in het bezit is van 166 ambtsvelden, waarvan slechts 3 grooter dan 1 bouw zijn, terwijl de kleinsten slechts 10 roe beslaan.

In de residentie Banjoemas komt het hier en daar voor, dat desa's moeten opgemeten worden, welke, volgens het daar heerschende bijgeloof, niet door ambtenaren betreden mogen worden. Een dergelijke desa is b.v. Wilangan, gelegen in het district Poerbalinggâ, welke opgemeten werd door een topograaf van Menadoneeschen landaard.

PERPUSTAKAAN NASIONAL RI

SERIE C.

MIDDEL-JAVA.

N°. 55.

ADATVONNISSEN (1896—1917).

Bewerking en noten zijn van de commissie voor het adatrecht.

Grondenrecht.

17.

Vonnis van den landraad te Toeloengagoeng, 25 Januari 1896.

Voorzitter mr. W. F. Haase.

Hadji Habdoel Patah, handelaar,
wonende in de kampong Kenajan
Kidoel ter hoofdplaats Toeloenga-
goeng, eischer,

tegen

Bok Hadji Moestar, wonende in de
kampong Kaoeman ter hoofdplaats
Toeloengagoeng, gedaagde.

Het proces loopt over een transactie, denklijk uit 1892, waarbij gedaagde blijkbaar van eischer f 300 heeft geleend tegen een rente van f 12 's maands en tegen zekerheidstelling van haar woonerf (ten processe geraamd op een waarde van f 1000 à f 1500), doch welke transactie in November 1892 en wederom in April 1894 gegoten is in den vorm van een verkoop van het erf voor f 300, gepaard aan een inhuur voor f 12 's maands, en met beding, dat gedaagde het erf moet ontruimen, als zij zes maanden achtereen niet betaalt.

Gedaagde heeft van de hoofdsom al f 200 afbetaald, en is dus nog f 100 plus rente schuldig.

De landraad overweegt:

Ten aanzien van het Recht:

Overwegende, dat Eischer, zijnen eisch tot ontruiming van bovengemeld thans door gedaagde geoccupeerd erf en tot betaling der huursom over 6 maanden ad f 72 heeft gebaseerd op de door hem overgelegde, door gedaagde met een kruisje geteekende schriftelijke gezegelde verklaring ddo.

7 April 1894 (product B.), waarin gedaagde erkent dat erf met de daarop staande gebouwen (huis en keuken) aan hem (eischer) te hebben verkocht voor f 300, en van Eischer te hebben gehuurd voor f 12 's maands met bepaling, dat zij (gedaagde), bijaldien zij gedurende 6 maanden in gebreke mocht blijven de huur te betalen, dat erf moest ontruimen;

Overwegende, dat door de bekentenis van gedaagde rechtens vaststaat, dat evengemelde verklaring door gedaagde, zij het ook slechts met een kruisje, is onderteekend;

Overwegende, dat wijders tusschen partijen is buiten geschil: dat gedaagde steeds in het bezit van bedoeld erf is gebleven en het nimmer aan eischer heeft geleverd;

dat gedaagde van eischer, hoewel niet ter gelegenheid van de opmaking of onderteekening van boven bedoelde acte — gelijk daar ten onrechte is vermeld, een som van f 300 heeft ontvangen en op haar beurt aan eischer een som van f 200 heeft betaald;

Overwegende, dat het geschil tusschen partijen dus betreft de bedoeling van de onderwerpelijke acte (product B.), hebbende toch gedaagde gesteld, dat zij in werkelijkheid de f 300 van Eischer in leen heeft ontvangen tegen eene rente van f 12 's maands en tegen zekerheidstelling van het erf in kwestie en dat zij alzoo aan eischer nog schuldig is gebleven f 100 aan hoofdsom en f 72 aan rente en dat ten verzoeke van eischer in de onderwerpelijke acte een koop en verkoop van dat erf en huur is gesimuleerd, omdat de Mohammedaansche wetten, instellingen en gebruiken het vorderen van rente voor geleende geldsommen verbieden;

Overwegende derhalve, dat, zoo gedaagde in haar bewijs slaagt, dat meerdelde koop en verkoop slechts in schijn heeft plaats gehad en de huur een vermomde rente is geweest, aan Eischer zijn eisch behoort te worden ontzegd;

Overwegende te dier zake:

A. dat uit de door Eischer overgelegde door gedaagde niet betwiste schriftelijke acte dd^o. 7 November 1892 (product A) door gedaagde met een kruisje geteekend en volgens eischers positum vernieuwd door product B vermeld, is gebleken, dat gedaagde ook toen een gelijklopende verklaring als die sub A. heeft onderteekend alleen met dit verschil, dat daarin van geen ontruiming sprake was en dat daarin uitdrukkelijk vermeld was, dat de f 300 [en] de huishuur over 6 maanden of zooveel korter binnen laatstbedoelden termijn moesten worden aangezuiverd;

B. dat daaruit derhalve voldoende blijkt, dat, hoewel ook in die acte van koop en verkoop en van huur sprake was, niettemin in werkelijkheid een leencontract tusschen partijen blijkbaar tegen rente was gesloten;

C. dat deze bedoeling nog duidelijker in het oog springt in verband tot het feit, dat nimmer eene levering van het verkochte heeft plaats gehad en eischer gedaagde in het rustig bezit en genot heeft gelaten van het erf in kwestie en nimmer krachtens bedoelde acte als eigenaar door koop, gedaagde in rechten heeft aangesproken;

D. dat zelfs na de opmaking van het geschrift sub B. eischer tot 16 April 1895, zijnde de dagteekening van het introductief rekest gedaagde in het ongestoord bezit van het erf in kwestie heeft gelaten en van gedaagde de huishuur over slechts 6 maanden heeft gevorderd;

E. overwegende, dat ook uit de verklaringen der gehoorde getuigen Mangoendikdo, Soerokromo en Djojoprawiro is gebleken, dat naar hunne meening in casu door partijen slechts een schijnkoop is bedoeld, de huur ad f 12 's maands slechts een vermomde rente is en dat in waarheid gedaagde de som van f 300 van eischer ter leen heeft bekomen tegen eene rente van f 12 's maands en tegen zekerheidstelling van haar erf, doch dat deze oorspronkelijke overeenkomst in den vorm van koop en verkoop en huur is gegoten, omdat de Mohammedaansche wetten, instellingen en gebruiken, het vorderen van rente verbieden, en dat hunne bedoelde meening is gegrond:

1° op het niet aannemelijke feit, dat gedaagde het erf met de daarop bestaande gebouwen, door hen getaxeerd op eene waarde van tusschen de f 1000 en f 1500, voor een spotprijs als f 300 zou hebben verkocht;

2° op het hun bekende feit, dat op grond van het bovenbedoeld verbod om renten te heffen het hier sedert jaren gebruikelijk is, dat overkomsten tusschen Inlanders gesloten, waarbij geldsommen tegen rente en tegen zeker-

heidstelling van een bepaalde zaak worden uitgeleend, steeds in gelijken vorm als de sub A en B door eischer geproduceerde stukken, worden gegoten;

F. Overwegende, dat het den Landraad uit ervaring bekend is, dat inderdaad het hierboven sub E. 2° bedoeld gebruik onder de Inlanders in deze streken algemeen is en de strekking heeft om het volgens de Mohammedaansche wetten, instellingen en gebruiken bestaande verbod van renteheffing te ontduiken;

Overwegende, dat bij samenvatting van het boven overwogene op grond der sub A tot en met F vermelde overwegingen in haar onderling verband en samenhang beschouwd, als bewezen moet worden aangenomen, dat de acte dd. 7 April 1895, waarop Eischers vordering is gebaseerd, niets anders inhoudt, dan een vermomde leenovereenkomst eener som van f 800 tegen een rente van f 12 's maands en tegen zekerheidstelling van het erf in kwestie;

Overwegende, dat derhalve aan eischer zijn eisch behoort te worden ontzegd; Gelet op den IX° titel van het Reglement op de uitoefening der politie, de burgerlijke rechtspleging en de strafvordering onder de Inlanders en de daarmede gelijkgestelde personen op Java en Madura, — Staatsblad 1867 N° 29, artikel 75 van het Reglement op het beleid der Regeering van Nederlandsch-Indië j^o artikel 11 der Algemeene bepalingen van Wetgeving.

Rechtdoende:

Ontzegt den eischer zijnen eisch.

Veroordeelt hem in de kosten van dit rechtsgeding begroot op

De raad van justitie te Soerabaja, bij wien eischer in beroep komt, overweegt in zijn vonnis van 8 Juli 1896:

Ten aanzien van het Recht:

Overwegende, dat de vordering strekt tot ontruiming door gedaagde van een door haar aan eischer verkocht erf met de daarop staande gebouwen, en betaling van huurpenningen;

Overwegende dat Eischer als bewijststuk heeft in het geding gebracht een geregeld onderhandsch geschrift, waaronder een kruisje is gesteld (product B.); dat dat kruisje echter niet als eene handteekening en derhalve dat stuk niet als een behoorlijk onderteekend onderhandsch geschrift kan beschouwd worden;

Overwegende dat ook gedaagdes erkentenis, dat zij het kruisje onder bedoeld stuk heeft gezet geen vermoeden in haar nadeel kan opleveren, en wel op grond van hetgeen zij aan die erkentenis heeft toegevoegd en van de in het vonnis a quo onder de rechtsoverwegingen sub A, B, C, D en E vermelde omstandigheden;

Overwegende dat eischers posita onbewezen zijnde, hem zijne vordering terecht is ontzegd;

Overwegende, mitsdien, dat 's Landraads vonnis, hoewel op andere dan de daarin vermelde gronden, behoort te worden bekrachtigd;

Gelet op de artt. 58 en 855 s.q.q. van het Reglement op de Burgerlijke Rechtsvordering.

Rechtdoende:

Verwerpt het appel;

Bekrachtigt het vonnis waarvan appel;

Veroordeelt appelland nog in de kosten der appellatoire instantie.

Opmerking.

Het zakelijk gedachte landraadvonnis bevredigt meer dan het formeel gehouden vonnis van den raad van justitie. Vergelijk Adatrechtbundel IV, blz. 286 en 609 onder a, en VIII, blz. 237—239, alsook Enthoven, Het adatrecht der inlanders in de jurisprudentie, 1912, blz. 146 (en 124).

18.

Vonnis van den landraad te Madioen,
30 Januari 1917.

Voorzitter (waarschijnlijk) jhr. mr.
K. L. O. van der Goes.

...., eischer, tegen
...., gedaagde.

Eischer stelt, van gedaagde en diens vrouw op 11 Juli 1912 voor f 620 in contanten te hebben gekocht een woonerf met daarop staande huizen, onder beding, dat de verkoopers erf en huizen zouden kunnen terugkopen, indien ze gedurende 31 maanden telkens f 20 betaalden, dat echter bedoelde echtelieden tot den dag der vordering (22 September 1916) niets hebben betaald, dat hij dus onherroepelijk eigenaar is geworden; dat echter meergenoemde echtelieden nog steeds op het erf en in de huizen zitten; weshalve hij vraagt ontruiming.

Gedaagde antwoordt ter zitting, dat hij indertijd f 320 van eischer in leen gekregen heeft en op zich genomen binnen 31 maanden f 620 te zullen betalen (f 320 hoofdsom + f 300 rente), terwijl zijn erf met huizen tot waarborg zouden strekken voor de richtige nakoming van de verbintenis; dat hij reeds f 150 heeft afbetaald en genegen is nu (ter zitting) de rest te betalen; dat hij ontkent zijn erf en huizen te hebben verkocht.

Eischer legt een door den man (en door de vrouw met een kruisje) geteekende akte over, welke inhoud geheel overeenstemt met zijn, eischers, beweren.

Gedaagde erkent zijn handteekening, doch brengt zijnerzijds een getuige voor, die indertijd als attesteerend getuige tegenwoordig geweest is bij het sluiten van de overeenkomst ten huize van den thans overleden bekel. Gedaagde zou, volgens den getuige, hem toen gezegd hebben, dat hij een overeenkomst met eischer aanging, waarbij hij zijn huizen en erf tot waarborg stelde voor een schuld, groot f 620. Eischer zou toen aan gedaagde f 320 hebben uitbetaald. Ten slotte zou hij de geproduceerde akte, welke inhoud hij echter toen niet vernam, hebben onderteekend als getuige.

De landraad overweegt nu ten aanzien van het recht onder meer:

dat, eischer zijn door gedaagde ontkende posita door de [door] hem overgelegde behoorlijk gezegelde, door gedaagden geteekende en erkende onderhandsche acte volledig heeft bewezen, doch gedaagde zijn beweringen niet heeft kunnen bewijzen, ...

en wijst den eisch toe.

De raad van justitie te Semarang echter, bij wien gedaagden in beroep komen, overweegt in zijn vonnis van 17 Augustus 1917 onder meer:

dat uit deze [nl. eischers] posita voortvloeit, dat het erf en de huizen in lite nog niet door gedaagden-appellanten aan eischer-geappelleerde zijn geleverd, zoodat hij [de eischer-geappelleerde,] daarvan nog geen eigenaar is geworden en hem derhalve niet de op den eigendom gegronde vordering tot ontruiming toekomt, doch hij van deze slechts levering van het verkochte zou kunnen vorderen, . . .

en ontvangt het appel, vernietigt het landraadvonnis, en verklaart eischer-geappelleerde niet-ontvankelijk met zijn vordering.

Opmerking.

Beide rechtscolleges zouden, wat het karakter der transactie betreft, wellicht hun voordeel hebben kunnen doen met het hier-voren op blz. 256—258 opgenomen vonnis uit Toeloengagoeng.

19.

Vonnis van den landraad te Bodjonegoro,
26 Juli 1902.

Voorzitter mr. D. J. Rebel.

Resowidjojo, dorps hoofd (petinggi) van en wonende in de dēsa Ledokkoelon, hoofdplaats Bodjonegoro, regentschap Bodjonegoro, gewest Rembang, te dezen handelende voor en namens zijn dorps-gemeente als hoofd daarvan, eischer,

tegen

elf in die dēsa Ledokkoelon wonende landbouwers, gedaagden.

De dēsa (kampong) Ledokkoelon, een gedeelte uitmakende van de hoofdplaats Bodjonegoro, ligt aan den oostelijken oever der Solorivier. Door de werking van dezen stroom is, binnen een tijdsverloop van omtrent tien jaar, langzamerhand en ongemerkt aan de door gedaagden bewoonde erven, welke vroeger vlak aan het water grensden, een belangrijke strook gronds aangeslibd, ter grootte van ongeveer twee baou en ter waarde van ongeveer f 500. Ter zitting blijkt, na eenig meeningsverschil: vooreerst, dat de woonerven der gedaagden geen gemeentegronden, doch hun tanah poesākā zijn — hetzij dan sinds ongeveer twintig jaar (gedaagden), hetzij dan sinds tien jaar (eischer) —; ten tweede, dat de aangeslibde grond van gelijke hoogte is als hun woon-erven, en dan ook niet in de westmoesson, als het rivierwater op zijn hoogst is, door dat water wordt overdekt, hetgeen wel jaarlijks het geval is met een ander aan de thans opgevorderde gronden grenzend, lager gelegen stuk grond (hetwelk door niemand wordt bewerkt), terwijl een bandjir niet alleen de thans opgevorderde gronden, maar evengoed hun woonerven en de heele dēsa onder

water zet. Het dorps hoofd, de eischer, geeft nog te kennen, dat hij de aangeslibde gronden opvordert, omdat zijn dēsagenooten op die gronden als zijnde dēsagrond aanspraak maken, en dat de gedaagden ze in bewerking hebben genomen sinds een jaar of zeven.

Op de vraag, of aangeslibde grond ten voordeele komt van de dēsa dan wel van de personen, aan wier grond de aanslibbing plaats heeft, antwoorden djaksa, pengoeloe en landraadsleden:

dat daaromtrent geen vaste regelen (adat) bestaan;
dat soms de regel gevolgd wordt, dat de aangeslibte grond komt ten voordeele van de dēsa, doch soms ook dat de aangeslibte grond komt aan den persoon, aan wiens grond de aanslibbing plaats heeft.

De eischer, hieromtrent ondervraagd, zegt:

dat dat zoo is en dat er eigenlijk geen vaste regelen (adat) bestaan, hoe er in geval van aanslibbing moet gehandeld worden en wie op den aangehechten grond recht heeft.

De landraad overweegt nu:

Ten aanzien van het recht:
Overwegende, dat de vordering strekt tot af- en overgifte van ten rekeste bedoelde gronden, welke thans in handen zijn van gedaagden;
Overwegende, dat bij de ontkenenis van gedaagden op eischer de verplichting rust zijne vordering te staven, doch deze niet het minste bewijs van zijn vordering heeft bijgebracht, weshalve zijn eisch, hem als onbewezen behoort te worden ontzegd met zijne veroordeeling in de gedingkosten....

en ontzegt dus den eisch.

Opmerkingen.

1. Indien voor een geval als dit inderdaad het adatrecht zwijgt, wil dat zeggen, dat de rechter de strijdige belangen naar zijn beste weten moet afwegen, en vrij is dienovereenkomstig te beslissen (vgl. Adatrechtbundel VIII, blz. 251—252); zoo zou een zuiver inheemsche rechter en zoo zou de dorpsjustitie doen. De machinale oplossing, dat in zoodanig geval gelijk krijgt wie toevallig gedaagde is, past bij het adatrecht niet, al kan zij in het speciale geval bevredigend zijn geweest. In onze rechtszaak is het dorps hoofd niet in beroep gegaan.

2. Opvallend is de naam tanah poesākā voor grond, die de erfbewoners niet van hun ouders geërfd, maar van het dēsabe-stuur gekregen hebben.

3. De gedaagden beweren en houden vol, dat zij hun woonerven destijds gekregen hebben van het toenmalige dorps hoofd of loerah (op blz. 260: petinggi) der dēsa Ledokkoelon, genaamd Troenomēdjo, terwijl daarbij tegenwoordig was — waarom? — de oppasser van het district Kromodiwirio, beiden ten tijde van het proces overleden.

4. Aan wien de lagergelegen, door niemand bewerkte en thans dan ook niet opgevorderde, grond toebehoort, blijkt niet.

Grondenrecht en erfrecht.

20.

Vonnis van den landraad te Ngawi,
omstreeks 1900.

Voorzitter mr. L. A. O. Kollmann.

De Javaansche vrouw , eischeres,
tegen

. . . . dorpshoofd (loerah) harer dēsa,
gedaagde.

Nader vonnis van den landraad te
Ngawi, omstreeks 1905.

Voorzitter mr. Ch. A. Derox.

De dēsa , eischeres,
tegen

de Javaansche vrouw , gedaagde.

Kort vóór 's landraads eerste beslissing was in de dēsa . . . een man overleden, nalatende twee baoe individueelen sawahgrond. Het dorpshoofd (loerah) dier dēsa legde op deze akkers de hand voor zijn dorpsgemeente en voegde ze, als aan de dēsa teruggevallen, bij den communalen grond. 's Mans erfgename, zijn eenige dochter (de eischeres), schikte zich hierin niet, doch vorderde voor den landraad ontruiming en teruggave van de bedoelde sawahs. Ter zitting erkende de gedaagde-loerah haar de twee baoe sawahs na haar vaders dood te hebben ontnomen; de landraad veroordeelde hem op dien grond er toe, de akkers aan haar terug te geven.

Over dit vonnis, dat in de dēsa beschouwd werd strijdig te zijn met het aldaar geldend adatrecht, ging een vijftal jaren heen. Men liet de vrouw in het bezit der twee baoe, omdat de landraad nu eenmaal aldus had beslist. Toen echter door aanwas van bevolking bij de periodieke verdeeling van de sawahs aan de mannelijke ingezetenen niet meer dan een halve baoe kon worden toebedeeld, kon men niet langer de onrechtmatige bevoorrechtiging aanzien, volgens welke deze vrouw nog altijd haar twee baoe had.

Op zekeren dag dus, omstreeks 1905, kwamen op het woonef van 's landraads nieuwen president ongeveer tweehonderd ¹⁾ mannelijke ingezetenen der bewuste dēsa. Een viertal, namens allen het woord voerend, beklaagden zich er over, dat, ten gevolge van het vonnis van omstreeks 1900, in hun dēsa een toestand was ontstaan, die niet langer kon worden geduld. Zij hadden de vrouw zelf meegebracht, welke in het bezit was van een afschrift-vonnis van den landraad, en zeiden, dat volgens het voor hun dēsa

¹⁾ Het bekende Indonesische massaprotest, veel vaker zich richtend tot bestuursambtenaren dan tot rechterlijke ambtenaren.

geldende adatrecht, de sawahs, die iemand ontgonnen heeft, na zijn dood in communaal bezit aan de dēsa vervallen, hetgeen dus ook had moeten geschieden met de sawahs van haar vader.

Bij inzage van genoemd afschrift-vonnis bleek, dat het geweest was tusschen die vrouw als eischeres en bedoelden loerah persoonlijk, dus niet als vertegenwoordiger der dēsa. Dit feit nu, dat de beslissing niet was geweest tusschen die vrouw en de dēsa, zoodat tegen die dēsa de vrouw het gezag van een rechterlijk gewijsde niet kon invoeren, gaf den nieuwen president gelegenheid het vermeende begane onrecht te herstellen, door den loerah, doch thans voor en namens de dēsa, een revindicatie¹⁾ te doen instellen tegen genoemde vrouw. Bij de behandeling van die zaak bleek, na uitgebreid onderzoek, waarbij de oudste ingezetenen der omliggende dēsa's, het districtshoofd en het onderdistrictshoofd zijn gehoord, dat bovenbedoelde adat inderdaad van oudsher in de dēsa had gegolden en de vrouw derhalve na den dood van haar vader, den eersten ontginner, onrechtmatig de twee baoc sawah in individueel bezit had gehad.

¹⁾ Bij het ontbreken van zakelijke rechten in het adatrecht schijnt rei vindicatio geen gelukkige term.

